

AZ ÖKOLÓGIAI ALAPÚ TÉRSÉGFEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEI A SÁRVÍZ VÖLGYÉBEN.

Ulcz Gyula¹

Bevezetés

A xx. század végére érkezett az emberi társadalmak fejlődésének azon szakasza, amelyben az éppen regnáló humán civilizáció kényszerű felismeréseket kellett, hogy megtegyen. Az egyik legfontosabb ilyen felismerés, hogy a véges erőforrásokkal rendelkező Föld-bolygó nem képes az emberiség által jelenleg felállított fejlődési ütemet hosszabb időtávon kielégíteni a ma ismert erőforrásokkal. Belátható időn belül komoly alternatívát jelentő megoldások nem látszanak, miközben már belátható időn belül komoly gondok lehetnek az ismert erőforrásokat illetően. /Itt természetesen nem csak az energiahordozók problematikáját kell értelmeznünk/. A tudomány-bár kétségtelenül jelentős dinamikát mutat a fejlődése, olyan forradalmi jellegű változásokat, mint a XX. század első felében lezajlottak, várhatóan nem tud produkálni. Megjegyzendő, hogy ennek valószínűleg nem csak objektív okai, de nagyon is szubjektív, az emberi természetből, mentalitásból fakadó okai is lehetnek. Ez azonban a végeredmény szempontjából közömbös. A fenntartható fejlődés fogalmát a Római Club megfogalmazásából megismerő civilizációknak, azzal mindenképpen szembesülnie kell, hogy az a fajta „környezettudatlanság”, amelyben eddig éltünk nem nyújt semmiféle perspektívát a jövő nemzedékek számára. Éppen ezért közös felelőssége a ma élő generációknak az élhető földi környezet megőrzése a hedonista emberi természet korlátozása, a közgondolkodás alakítása útján is.

Fontos, hogy ne csak a tudományos körök közügye legyen a környezettudatosság, de a társadalom minden rétegét megérintse a világ minden táján. Ha ezt nem tudjuk az oktatás, nevelés, a tudatformáló média eszközrendszerén keresztül elérni, akkor beláthatatlan következményekkel szembesülhetünk már egészen rövidtávon is.

Jelen dolgozatomban a környezettudatosságot a területfejlesztés alapvető követelményeként jelölöm meg. Elképzelhetetlen ugyanis számomra, hogy az Európai Unió csatlakozást követően várhatóan beinduló területfejlesztési „boom” az elkövetkező tizenöt – húsz évben úgy valósuljon meg, hogy ma még csak konkrét elképzelések sincsenek az egyes várhatóan megvalósuló projektek környezeti beágyazottságának garantálására. Azt hiszem nem igazán ad okot vitára az a megállapításom, hogy- az egészen kivételes esetektől eltekintve- ma még a készülő beruházáshoz alakítjuk a meglévő környezetünket. Ez persze nem feltétlenül eredményez negatív következményeket, ha a post megoldások egyébként helyénvalóak, ám nagyobb átfogó egységet / település, kistérség/ érintő fejlesztések esetén mégis csak ésszerűbb, ha már eleve a meglévő környezeti adottságok átmentését is célnak tekintjük. Különösen így kellene ennek lenni olyan területeken, ahol jelentős természeti értékek találhatóak, vagy ha ezek az értékek ma még nem is kiemelkedően fontosak várhatóan a jövőben azzá lesznek. Esetleg éppen a környezet pusztulása kapcsán is. Az a kistérség, amelynek fejlesztési problematikájával a következőkben foglalkozni kívánok, várhatóan az előzőekben említett kategóriába tartozik a jövőben.

A Sárvíz Kistérség bemutatása.

Természetföldrajzi viszonyok

Éghajlati jellemzés: A Sárvíz Kistérség a Sárvíz mentén, a Nyugat-Mezőföld középső illetve keleti, Fejér megye délnyugati részén, Székesfehérvár és Sárbogárd között illetve

---

¹ Ulcz Gyula Pécsi Tudományegyetem III. évf. PhD. Hallgató ulczgy@hu.inter.net

Sárbogárdtól délre helyezkedik el, a mérsékelt hűvös és a mérsékelt melegéghajlati öv határán. Éghajlatát az év jelentős részében csekély felhőzet / évi átlaga 50-55 %, a borult napok évi száma 80-90 / mellett derült, napsütéses időjárás jellemzi. A napsütéses napok száma évente 70-90, a napsütéses órák évi összege kb. 2000 óra /nyár-800 óra, tél-200 óra /. Az évi középhőmérséklet 9,6-9,8 ° C. Július középhőmérséklete 21-21,5 ° C. A tél viszonylag enyhe, a januári középhőmérséklet -1,5 ° C körül alakul. A csapadék évi összege 560 mm. A hótakarós napok száma 32-35.

Domborzati és földtani adottságok: A Sárvíz-völgye teraszos folyóvölgy, amely eróziós-akkumulációs úton keletkezett. Domborzati képét a magas árterek futóhomokformái és a teraszt borító löszös eróziós-deráziós formakincse színezi. A Sárvíz-völgye az alsó pleisztocén ÉÉNY-DDK-i árokká fejlődött süllyedékében alakult ki, s mai helyét feltehetően a Würmben foglalta el. A tektonikus mozgások és az erózió munkájának eredményeként a Dunántúl jelentős területének vizeit gyűjti össze és levezető eróziós-teraszos völgygé formálódott. A völgyben holocén ártéri anyagokkal fedett alsó-és közép-pleisztocén hordalékkúp felszínrészleteket, helyenként futóhomokkal fedett magas árteret és 3-8 m vastag homokos lösszel fedett teraszfelszint különíthetünk el. Ezek fekvését a felszín alatt 15-20 m-rel elhelyezkedő pannóniai üledékek adják. A felszínen túlnyomórészt kiváló termőtalajok alakultak ki./ mészlepedékes csernozjom/ A Sárvíz árterületeit túlnyomóan hidromorf talajok / réti öntéstalaj, lápos réti talaj, réti szolonyec/ uralják.

Vízrajz: a térség vízellátottsága a nagy kiterjedésű ártér révén nagyon jó. Fő vízfolyása a Sárvíz / Malom és Nádor csatorna /, melynek évi átlagos vízszállítása / 115 100 000 köbméter / jelentős. A felszíni vízfolyások mellett fontos az állóvízterület is. Számottevő vízfolyás még a Dinnyés –Kajtori csatorna, amelyik a Velencei Tó vizét hívatott levezetni a Nádor csatornába. A hajdani Sárvíz lefolyásának alluviális maradvány területein meglévő tavak tócsoportok egyrészt holtmedrekben, másrészt - ma már inkább ezek vannak többségben- mesterségesen kialakított medrekben találhatóak. Ezen kívül még sok olyan kiszáradt holtmeder is van, amelyet a század elején még víz töltött ki. Az újholocén alacsony árteret / 99-100 m a tengerszint felett / összefüggő talajvíztükör jellemzi. Az átlagos mélysége 1-2 m a felszín alatt, kitermelhető vízkészlete 3-4 l /s km². Kémiaileg kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos jellegű. Keménysége 15-25 nk°. A szulfáttartalom 60-300 mg / l között ingadozik.

Társadalom földrajzi viszonyok

A Sárvíz Kistérség mint fogalom 1994-ben Aba - Káloz – Sárkeresztúr – Soponya községek együttműködési megállapodásának aláírásával született meg.

A már korábban is közös programokban gondolkodó négy falu hivatalosan ekkortól használja a „kistérségi együttműködés” kifejezést a kapcsolat formai megjelenítésére.

1997-ben 3 újabb település – Kisláng, Csösz, Tác majd Sárszentágota és végül 2000-ben Sáregres csatlakozásával kilenc település alkotja a Sárvíz- Kistérségi Együttműködés szervezetét. Az elmúlt hónapban csatlakozott hivatalosan a kistérséghez Seregélyes és Cece, így a két nagyközség belépésével természetesen módosultak a korábbi kistérségi mutatók, ám erre vonatkozó konkrét adatok még nem állnak rendelkezésemre. Az anyag összeállításában így elsősorban a „kilencek ”problematikájának megjelenítésére szorítkozom, annál is inkább mivel a két újonnan csatlakozott település is ugyanazokkal a sajátos gondokkal küszködik, mint a másik kilenc. Ugyanakkor Seregélyes nem kapcsolódik szorosan a Sárvíz völgyéhez, míg Cece igen.

A kistérség Fejér megye középső, illetve déli részén található, 53500 ha közigazgatási területet ölel fel, amelyből mintegy 45 200 ha egybefüggő térség, csak Cece 5700 és Sárgeres 2600 ha-os területe alkot különálló egységet. A teljes területen 26200 ember él, fő megélhetési forrásuk a *mezőgazdaság*.

A térség Északon közvetlenül határos *Székesfehérvárral és a Velencei-tó* menti településekkel, dél -nyugati részétől a *Balaton* alig 15 km-es távolságban található. Dél-keleti részén a Sárbogárd környéki puszták ékelődnek Káloz és Sáregres között a térség szerkezetébe. Ezek közigazgatásilag Sárbogárdhoz tartozó mikrotelepülések.

A kistérség falvait a Székesfehérvár, mint dinamikusan fejlődő nagyváros mögötti magára hagyottság érzete, valamint Sárbogárdtól, mint befeleforduló, sajátos gondokkal küszködő kisvárostól való távolságtartás igénye kovácsolta demokratikus, önszerveződő egységgé. A térséget szinte mértani pontossággal osztja ketté a Sárvíz, amelynek két ága Nádor, illetve Malom-csatornák közötti terület egy része a *Duna-Ipoly Nemzeti Park* természetvédelmi területeit alkotja, *Sárvíz-völgye Tájvédelmi Körzet* néven.

A jellegzetes *mezőföldi* táj, amely a vidéken átutazót fogadja, ebben a térségben a Sárvíz folyónak köszönhetően ha lehet még gazdagabb, mozgalmasabb arcát mutatja a látogatónak.

Olyan világot, amelynek értékeit már az őskor embere is felismerte, az ókorban provincia központ, /Gorsium/ a középkorban virágzó települések, jelentős uradalmak voltak itt megtalálhatóak. Mindazok a problémák, amelyek a kistérség életét napjainkban jellemzik, általában is jellemzőek Fejér Megye teljes déli részére.

Területfejlesztési stratégia

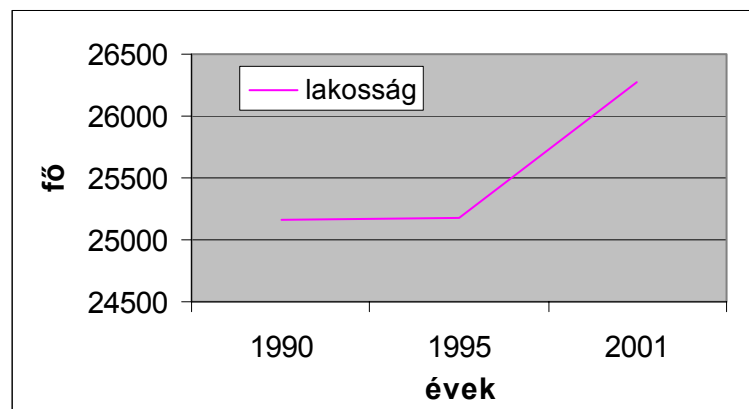
Mi a fő cél ?

Röviden úgy lehetne meghatározni, hogy a jelenleg még meglévő emberbarát, gazdag ökológiai értékekkel bíró térség olyan irányú fejlesztése, amelyik garantálja az új értékeknek az adott rendszerbe illeszkedő gyarapodását.

A bevezetőben felvázolt fenntartható fejlődés, csak is olyan komplex társadalmi, infrastrukturális, gazdasági és természeti közegben valósulhat meg ahol a tér minden elemének *összhangolt fejlesztése* áll a tervezés és megvalósítás minden fázisában a cselekvő generációk figyelmének középpontjában.

A vizsgált kistérségben közel sem mondható el az, hogy korábban valamiféle szerves fejlődés valósult meg. Ennek ellenére úgy tűnik, hogy a túlélő képessége megvan a kistérségnek. Érdekes utalni a '70-'80-as évek területfejlesztési anomáliáira, arra hogy a kistelepülések lakosságának jelentős részét a nagyvárosok felszippantották. Ez a térségben is mintegy 20-23 százalékos lakónépesség csökkenést eredményezett, ami egyértelműen kimutatható elvándorlási veszteség. Úgy tűnik ezek a folyamatok megálltak, sőt az utóbbi években elindult egy visszafelé áramlási folyamat. 1.sz. ábra

1.ábra lakosság szám alakulása

Valószínűsíthető, hogy az elkövetkező évek, sőt évtizedekben - a múlt század '80-as éveikig tartó extenzív iparfejlesztési programok lezárultával,- felértékelődik a rurális térségek

szerepe Magyarországon is, hasonlóan a fejlettebb országok tendenciáihoz. A kényelmi szempontokat egyre inkább biztosítani képes települések, a nagyvárosok agglomerációs övezetei után bizonyos távolságon belül vonzóvá válnak a városokból a zöldövezetekbe vágyók számára. Ugyanakkor nem csak az igényesség okán indul be a visszaáramlási folyamat, hanem különösen a városoktól távol eső kistelepülések irányába a leszakadó városi rétegek ki illetve visszaáramlása is megfigyelhető. Ha a 2001-es adatok alapján vizsgáljuk a kistérség településein az egy lakóhelyiségre jutó lélekszám alakulását jól nyomon követhető hogy a várostól való távolsággal fordított arányosan csökken az egy lakóegységben lakók száma, ami jól szemlélteti, hogy ma még inkább csak a közelebbi településeket érintik a kiáramlási folyamatok. Nem elsősorban a jómódú rétegek kiköltözéséről beszélhetünk, mert ingatlan gyarapodás alig érzékelhető. Hiszen míg Tác; Soponya; Aba; esetében, amelyek 13-23 km. en belüli körben vannak Székesfehérvártól 3.01- 3.09 fő él egy lakó egységben, addig a 30 km-es távolságban lévő Kislángon 2.61 fő míg a 40 km-es körben lévő Cecén illetve Sáregresen csak 2,48 illetve 2,37 fő él. A térség népsűrűsége 47,2 fő / km², ami az országos 109,6 fő/ km² -nek 43%-a .

A kistérség gazdasága egyoldalúan a mezőgazdaságra orientált, ugyanakkor a foglalkoztatásban ez ma már egyre kevésbé nyilvánul meg, hiszen a foglalkoztatottak nagyobb része 65-70% a Székesfehérváron talál munkát az iparban, szolgáltató szektorban.

A mezőgazdaságból származó jövedelmek az 1-15 ha –os tulajdonok esetében csak kiegészítő jelleggel bírnak. Miközben településenként működik 4-8 olyan vállalkozás, amelyik 150 -300 ha –on gazdálkodik, és van a térségben 14 olyan agrárvállalkozás, amelyik 300 hektár feletti területen gazdálkodik, amiből egy van állami tulajdonban. A vállalkozói hajlandóság elég alacsony a területen 44 /1000fő, ahol is a vállalkozások 92,7 % a 10 fő alatt foglalkoztat, 50 %-ban agrárjellegű vállalkozások ezek is. Jellemzően alacsony tőke erejű, esetenként kényszervállalkozásokról beszélhetünk. Számottevő változások ezen a területen nem várhatóak 10 – 15 éves időintervallumon belül.

A kistérség agrár jellegét tehát az átmenet időszakában is megőrizte és feltételezhetően a jövőben is ez fog dominálni. Ennek megfelelően kell a területfejlesztési stratégiát is meghatározni.

Az elmúlt években elkészített számtalan program, térségfejlesztési koncepció, fejlesztést megalapozó tanulmány az agrár célkitűzések mellett az idegenforgalom fejlesztését tűzte zászlajára, mint lehetséges kitörési pontot. Kétségtelenül volt egy időszak az elmúlt évek során, amikor úgy tűnt, hogy akár rövidtávon is komoly és komplex idegenforgalmi fejlesztések indulhatnak be, elsősorban magántőke bevonása útján. Ezek az elképzelések mára visszafogottabbá váltak és reálisan vizsgálva a körülményeket, a térség fejlesztésében az idegenforgalom rövidtávon csak kiegészítő jellegű jövedelemforrás és csak is másod-harmadlagos területfejlesztési stratégiai célkitűzés lehet.

A fő irányokat tehát az alábbiak szerint látom helyénvalónak meghatározni.

1. *Agrár- agroökológiai jellegű fejlesztések*
2. *Turizmus- ökoturizmus jellegű fejlesztések*
3. *Intelligens térség-kommunikációs fejlesztések.*
4. *Ökológiai szemléletű oktatási, nevelési program megvalósítása*

Természetesen az egyes területek között komoly átjárhatóság létezik, sőt bizonyos fókig egymást erősítik. Ezzel együtt meggyőződésem, hogy az ökológiailag megalapozott agrár fejlesztéseknek prioritást kell kapniuk a területfejlesztési támogatások elosztásánál.

1. A térségfejlesztés agroökológiai megalapozottsága

A Sárvíz –völgye jellegénél és domborzati, vízrajzi helyzeténél fogva kiválóan alkalmas egy Ökofolyosó-rendszer kialakítására. Ez a gondolat már korábban megfogalmazódott az itt élő közösségek körében ám eddig nem igazán valósultak meg az elképzelések. A Sárrét-

Sárvíz völgy gazdag növény és állatvilága ma még szinte érintetlen különlegességnek számít, különösen a Dunántúlon, de Európai vetülete is jelentős. *Sárvíz –völgye Tájvédelmi Körzet* néven jelenleg 3500 ha védett 157 ha fokozottan védett területet foglal magába. A terület 79,9 % állami tulajdonban van. A terület 45,9 % gyeperdő, 22 % erdő 16% halastó, mocsár, nádas csatorna. A vizes élőhelyek aránya kiemelkedő jelentőségű. Éppen ez az, amire a térség fejlesztésében a kiemelkedő hangsúlyt kellene fektetni.

Az elmúlt évek, de különösen az 2003-as esztendő egyre inkább kézzelfoghatóvá teszi azt amiről régóta beszélünk már, valamire való eredmény nélkül: Az *édesvíz készletek* jelentős fogyásáról világ szerte. Ez most már itt a Kárpát medencében is egyre inkább érezhető. Az évek óta tartó aszály következtében tovább rombolódik a hazai agrárgazdaság, gabonatermelő, ipari növényeket termelő gazdaságok, halgazdaságok kerülnek vészhelyzetbe, öntözés csak elvétve tapasztalható, részben vízhiány részben technikai háttér hiányában. Ugyanakkor kritikus esztendőknél nem tudunk mit kezdeni egy dunai, vagy tiszai áradással. Történelmi felelőtlenséggel engedjük elfolyni a medence jellegű országunkba befolyó vizeket, ahelyett, hogy víztározókban, mesterséges tavakban gyűjtenénk azokat és Olaszország, Hollandia mintájára az öntözéses gazdálkodást segítenénk elő. Márpedig a Kárpát medence időjárásának alakulása egyre inkább kezd eltolódni a szárazabb / melegebb területek jellemzői irányába. Ezt kellene a Sárvíz völgyében is érzékelni és a korábban gabonatermesztésbe vont Sárvíz melléki alluviális területeken az EU elvárásokkal összhangban is felhagyni a 10-15 aranykoronás földek művelésével. *Az így nyert területeken tavakat, víztározókat, vizes élőhelyeket kellene létesíteni.* A tavakból öntözőcsatornákon ellátni a pár száz méterre lévő 30-35 aranykoronás földeket öntöző vízzel. A vizes élőhelyek bővítésével az ökológiai viszonyok javulnának, a mezőgazdálkodás intenzívebbé válna az ökoturisztikai értékek is gyarapodnának. Ez olyan területfejlesztési politikát követel meg, amelyik a mindenkori állami szerepvállalások körébe tartozik. Pusztán térségi forrásokból meg nem oldható. (területek 80%-os állami tulajdona) Nemzetstratégiai jelentőségét azonban ma még nem igazán ismerték fel a döntéshozók. *Az ökofolyosók, ökoszigetek* 20-30 év múlva olyan nemzeti kincsek lehetnek, amelyeknek értékéről ma még fogalmunk sem lehet. A víz szerepe meghatározóvá válik a globális felmelegedés a klimatikus viszonyok változása következtében. A víz gazdálkodásnak a víz készletek növelésére, nem pedig a felhasználók számára egyre drágábbá tételére kellene a figyelmet fordítani.

További fontos stratégiai lépés az *erdőterületek* növelése még mindig a közvetlen folyóvölgyben maradván, ahol minőségi erdőket ugyan nem igazán lehet telepíteni, de az akác, nyaras erdők telepítésével mintegy 10% -al kellene növelni az erdősültséget. Ez javítaná a vad eltartó képességet, ami az agrárjövőképesség gyarapításán túl idegenforgalmi vonzerő növekményt is jelenthet.

A jó minőségű szántó területeken az öntözéses kultúrák (zöldség, gyümölcs) térnyerését kell támogatni. A növényvédelemben az integrált, környezetbarát technológiák alkalmazásának támogatásával, a termőföld védelem támogatásával, az optimális birtokszerkezet kialakításával lehetne az ökológiai szempontokat érvényre juttatni. Fontos a jólképzett agrárgazdálkodói réteg bevonása a térségfejlesztési elképzelések kialakításába. A területek jelentős részének végül is Ők a gazdái. Ők képesek az utat, a műveletlen területek, kezelésében gyommentesítésében együttműködni a térség más társadalmi csoportjaival..

A települési hulladékok kezelésében komoly eredmények születtek az elmúlt évek során, ám sok még a tenni való. Elsősorban a tudatformálás a legfontosabb. A környezetért érzett felelősség erősítése.

A térség agrár gazdálkodását is érinti az évek óta tervezett, de meg nem valósult *szennyvíz* elvezetési program. A csatornázottság a térségben gyakorlatilag 0 % -os. Az állattenyésztéssel, vadfeldolgozással foglalkozó agrárgazdaságok számára is fontos beruházás sokat javíthatna a szennyvíz elhelyezés ma még többnyire illegális / féllegális helyzetén.

Szintén támogatásra érdemes az a program, amelyik a lótenyésztés, szürkemarha tartás fejlesztése irányában az elmúlt években elindult. A Sárvíz közvetlen környezetében a hagyományos állattenyésztés jól illeszthető az ökológiai potenciálba és szintén jól szolgálja az átjárhatóságot az agrárfejlesztések és a turisztikai vonzerő javítása között. Mindennek jó példája a Sáregres Réti-majorban megvalósuló a halászat bázisán kialakított idegenforgalmi célokat szolgáló horgász centrum, vendéglátó, szálloda, múzeum- komplexum.

Örvendetes az a váltás, amit néhány termelő vállalkozás az elmúlt években megvalósított, mint a soponyai zöldség termesztés, az abai, bodakajtori, táci soponyai gyümölcsös telepítési programok. Ezek folytatását támogatni kell, ösztönözni a feldolgozó kapacitás kiépítését, az értékesítés szervezését. Ezek, mint munkahelyteremtő beruházások és mint a térség ökológiai egyensúlyát javító beruházások szintén elengedhetetlenek a kívánt állapot eléréséhez.

Ökoturizmus, mint stratégiai lehetőség

Amíg a térség jelentősebb idegenforgalmi nevezetességeit (Tác- Gorsium; Soponya Zichy-kastély, Vadász ház, Aba termálvíz stb.) komoly tőkebefektetésekkel nem lehet igazán attraktív, eladható, vonzó célpontokká tenni, addig is célszerű olyan fejlesztésekben gondolkodni, amelyek a tájat a már meglévő értékeivel hozzáférhetővé, bemutathatóvá teszik. Fontos lenne a mindenki által támogatott Malom-csatona parti *Székesfehérvár – Simontornya kerékpárút* megépítése. Ez lehetne az ökofolyosó gerince. Ezen keresztül bejárható az egész Sárvíz völgy. Itt értékes védett területek Sárkeresztúri Sárkány-Tó; Sárszentágotai szikések láthatóak egészen közelről. Soponyán a víztározó környékén és Réti –major környékén madárvárták várják az érdeklődőket szervezett látogatások keretében.

Fontos a már kialakított programokra (Aba-napok; Florália ünnepek, Soponyai borverseny) felfuttatható turisztikai látványosságok bővítése. A Cecei ;Seregélyesi; Sáregresi ma még részben csak térségi jelentőségű turisztikai lehetőségek szélesebb körben történő bemutatása, népszerűsítése .A tőkeigényes beruházások híján is fontos a komplexitásra törekvés. Az idegenforgalmi célkitűzések hierarchizálása. Ez a térségi szemlélet egységes értelmezésének szükségességét is megkívánja. Ugyanakkor ma még nem igazán lehet megítélni, hogy a turizmus valóban képes lesz e stratégiai jelentőségre szert tenni, akár a Sárvíz kistérség, akár más rurális térség fejlesztésében.

Intelligens kistérség, kommunikációs fejlesztések

Elkészült a térségfejlesztés legújabb programja, amelyik a kor kihívásainak megfelelően a számítástechnikai, kommunikációs vívmányok alkalmazásának lehetőségét kívánja a kistérségben elérhető közelségbe hozni mindenki számára. Úgy gondolom, hogy elérkezett az ideje, hogy a vidék életében is egyre inkább meghatározó kommunikációs forradalom gerjesztette kihívásokra egy adott térség megpróbáljon közös válaszokat keresni.

Tudomásul kell vennünk, hogy 10 -15 éven belül vidéki viszonyok között is kifutnak a társadalmi munkamegosztásból azok a generációk, amelyek a kommunikációs forradalom előtt kapcsolódtak be abba. Az így támasztott követelményeknek való megfelelés, olyan kényszerré válik, amire idejében fel kell készülni.

A meglévő teleházak, kábel tv-rendszer eszköz bázisán, illetve ahol nincs, annak megteremtésén keresztül lehet elindulni a térség minden települését összekötő kommunikációs háló kialakításában, ami elvezethet akár a közigazgatási feladatok , oktatási, kulturális, idegenforgalmi programok összehangolt szervezéséig, irányításáig is.

Fontos azonban itt is, hogy a rendszer ne elidegenítse az itt élő embereket egymástól, hanem illeszkedjék abba az ökoszisztémába, amelynek kialakítása az első számú prioritás a térségben, sőt az illeszkedésen túlmutatva, mintegy újabb lehetőség működjön közre az ökológiai szemlélet alakításában.

Ökológiai szemléletű oktatás nevelés

Végső soron az a legfontosabb hogy a térségben felnövekvő generációk a XXI. században már az általános iskolában akár tananyag formájában .szembesüljenek azzal, hogy az a világ, amelyben élnek, milyen sebezhetővé vált.

A környezet védelmére nem csak tanórán, de szakkörökben, kirándulások, terepi munkák, egyéb közös programok alkalmával is fel kell hívni a gyermekek figyelmét.

Erdei iskolákat, madárfigyelő programokat, környezetvédő táborokat, környezet szépítő versenyeket kell szervezni a részükre bemutatva az ősi tapasztalatokat ismereteket, amelyeket az előttük járó generációk gyűjtöttek össze a természettel való együttélés évezredei alatt. Így elérhető lesz az, hogy a "fenntartható fejlődés" fogalmát nagyon korán képesek legyenek a *felelősség* fogalmára leegyszerűsíteni.

IRODALOM

Lovász Gy. (1997) Magyarország Természetföldrajza p.171

Perczel Gy. (2003) Magyarország Társadalmi-Gazdasági Földrajza

Fejér Megye statisztikai évkönyve 2001.

Sárvíz Kistérség környezetvédelmi programja 2001

Intelligens Sárvíz Kistérség stratégiai program 2003